

Azərbaycan Milli Matbuati - 150

Müstəqillik illərində ictimai həyatımızın bütün sahələrində, xüsusi-lə mədəniyyət sahəsində əldə olunan uğurlar bu sahəyə dövlət qayğısının artması ilə izah olunur. Təsadüfi deyildir ki, məhz bu illər ərzində Azərbaycan Milli Kitabxanası milli status almış, Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı ilə əlaqədar bu sahədə çalışan mütəxəssislərin sozial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı önəmli sənədlər qəbul olunmuşdur. Bu da mədəniyyət müəssisələrinin aktiv fəaliyyətinin əhəmiyyətli də-rəcədə canlanması ilə nəticələnmişdir.

Müstəqillik dövründə ölkəmizdə kitabxana işinin inkişafı Ulu Öndər Heydər Əliyevin, onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin adı ilə bağlıdır. Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixində oynadığı rol təkcə ictimai-siyasi əhəmiyyət daşımir. Ümummilli Liderin hakimiyyəti illərində milli-mənəvi dəyərlərimizin mühafizəsi və təbliği, mədəniyyətimizin inkişafı və dünya səviyyəsində tanıtılması, həmçinin bu sahədə çalışan mütəxəssislərin fəaliyyətinin və istedadının dəyərləndirilməsi istiqamətində də böyük işlər görülmüşdür. Məhz Ulu Öndərin qayğısı və diqqəti sayəsində mədəniyyətin qorunması, zənginləşməsi və inkişafı üçün əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Müstəqilliyini bərpa etməsindən sonra 1993-cü ildə xalqımızın tələbi ilə ikinci dəfə Azərbaycana rəhbərlik etməyə başlamış Ümummilli Lider cətin olan

etdirən Prezident İlham Əliyev Azərbaycana rəhbərliyinin ilk illərindən başlayaraq kitab nəşrinə və kitabxana işinə böyük diqqət yetirməyə başlamışdır. Heç də təsadüfi deyildir ki, 2003-cü ilin sonlarında birinci dəfə respublikamızın Prezidenti seçildikdən sonra onun imzaladığı ilk sərəncamlar məhz ölkə kitabxanalarının latin qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə çap olunan kitablarla təmin edilməsinə inqilabi xidmət edən və dünya miqyasında analoqu olmayan 2004-cü ilin yanvar ayında imzaladığı silsilə sərəncamlar olmuşdur. Müstəqil Azərbaycanda kitabxana işinin sürətli inkişafı və oxucuların kitabxanaları "gəvidisi"na, habelə Milli Kitabxana-

baycan Milli Kitabxanasına ayrıca müstəqil bölmənin ayrılması da bu kitabxanaya təməli Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan dövlət qayğısının təcəssümü idi. Çünkü bu dövlət programının uğurla yerinə yetirilməsi Azərbaycan Milli Kitabxanasının aparıcı dünya ölkələrinin milli kitabxanaları sırasında öncül yerlərdən birinə çıxmasına və Cənubi Qafqazın ən modern kitabxanası səviyyəsinə yüksəlməsinə səbəb olmuşdur.

Azərbaycan xalqının maddi-mədənirsinin mühafizəcisi sayılan Milli Kitabxana fəaliyyətə başladığı 1923-cü ildən ister ölkə daxilində, isterse də ölkə xar-

102 il önce 5 min nüsxə kitabla fəaliyyətə başlayan Milli Kitabxananın fondunda bu gün 4 milyon 702 min 735 nüsxə ədəbiyyat toplanmışdır. Zəngin kitab fondunda malik Milli Kitabxanada Azərbaycan kitab mədəniyyətinin ilk nümunələri - əlyazma kitablari, daşbasma üsulu ilə çap olunmuş və ilk çap kitablari, XIX əsrəndən bu günədək nəşr olunan dövri mətbuat nümunələri toplanmışdır. Kitabxananın Nadir kitablar və kitabxana muzeyi şöbəsində dünyanın 20-yə yaxın dilində ən qədim kitablar, muxstəlif elm sahələrinə aid fundamental tədqiqat əsərləri, qiyamətli sorğu ədəbiyyatları mühafizə olunur. Miniatür kitab kolleksiyası, nəfis tərtibatlı kitab nüsxələri oxucularda böyük maraq doğurur. Nadir kitablar fondunda dünyanın ən qədim nəşriyyatlarından biri olan "Elzevir qardaşları nəşriyyatı"nın zəngin kolleksiyası mühafizə olunur. Bu kolleksiyanın latin dilində "Homerin Hesiodla mübahisəsi" (Anno, 1573) kitabını kitabxananın ən qədim kitabı kimi göstərmək olar. Milli Kitabxananın kolleksiyasında XVI əsrə aid ən qədim çap kitablarını içorisində nadir nəşrlərdən biri kimi "Türklor haqqında 10 nəsihət" (Yena şəhəri, 1595, alman dilində) hesab olunur. Nadir kitablar fondunda Qafqazşunaslığı,

"Qanuni-Qüdsi" əsəri, Füzulinin 1849-cu ildə Təbrizdə çap olunan "Divan"ı, "Bəngü Badə" (1845) və "Leyli və Məcnun" (1858) əsərləri, M.F.Axundovun "Təmsilatı"nın (1860) Tiflis nəşri və başqa əsərləri qeyd etmək olar. Kitabxanada Azərbaycan bəstəkarlarının əlyazmalarının "Qızıl Fondu" mövcuddur, Fonoteka fondunda 30 minə yaxın səsyazması qorunub saxlanılır.

Milli Kitabxananın fondunun mühüm tərkib hissələrindən birini dövri nəşrlər təşkil edir. Onlar kitablara nisbətən daha operativ hesab olunur. Burada elmin və texnikanın yenilikləri və nailiyyətləri, istər ölkə daxilində, istərsə də xarici ölkələrdə ictimai və mədəni həyatın bütün tərəfləri işqənləndirilir. Lakin onlar kitaba nisbətən daha tez köhnəlir.

Milli Kitabxananın Azərbaycan ədəbiyyatının arxivini fondunda mətbuat tariximizin misilsiz bir hissəsi - 1875-1930-cu illəri əhatə edən qəzet materiallarının orijinalları və fotosurətləri, eləcə də Azərbaycan mətbuatının inkişafında mühüm rol oynayan jurnal komplektləri qorunub saxlanılır. Kitabxanada saxlanılan ən qədim milli qəzet milli mətbuatımızın ilk qarantuşu hesab olunan, Azərbaycan demokratik mətbuatının bünövrəsini qoyan

lərin orijinalinin mütəmadi istifadəyə verilməsi onların məhv olmaq təhlükəsinə yaradır. Onların gələcək nəsillərə çatdırılması üçün istifadə edilən texnologiyalar içərisində ən mütərəqqi metodlardan biri onların komplektlərinin skan edilərək elektron variantda saxlanmasıdır.

Milli Kitabxananın Azərbaycan ədəbiyyatının arxiv fondunda mühafizə olunan XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllerində nəşr edilmiş müxtəlif qəzetlərin tam komplektlərinin elektron versiyası yaradılmışdır və kitabxananın saytında "E-dövri mətbuat" bölməsində yerləşdirilmişdir. Hazırda kitabxanada dövri mətbuat nümunələrinin elektronlaşdırılması işi davam etdirilir. Ötən əsrin ikinci onilliyində qədim yurdümüz İrəvanda Azərbaycan dilində "Lək-lək" (1914), "Bürhani-həqiqət", "Zəngi" (1924-1927), "Qızıl Şəfəq" (1927-1937) kimi qəzet və jurnallar nəşr olunurdu. Bu qəzetlər İrəvanın mədəni, ictimai-sosial həyatında baş vermiş hadisələrin işıqlandırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb edirdilər. Milli Kitabxanada Qərbi Azərbaycanda, İrəvanda Azərbaycan dilində nəşr olunan qəzetlərin nüsxələri mühafizə olunur. Qəzetlər oxucuların istifadəsi üçün elektronlaşdırılıb. Bu gün bu sənədlər Qərbi Azərbaycanda ədəbiyyatımızın, mətbuat və mədəniyyətimizin və bütövlükdə mədəni irsimizin tədqiqi ilə bağlı böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Hazırda kitabxanamızda dövri mətbuat nəşrlərinin boyuk əksəriyyəti, 198 adda qəzet - "Əkinçi", "Açıq söz", "Al bayraq", "Asari Həqiqət", "Azərbaycan", "Bəsirət", "Doğru söz", "Doğru yol", "El", "Gənc işçi", "Günəş", "Həyat", "Halal", "Hümmət", "Hürriyət", "İttihad" və s., 878 adda isə jurnal - "Molla Nəsreddin", "Dəbistan", "İnqilab" və mədəniyyət", "Maarif işçisi", "Maarif yolu", "Zənbur", "Musulmanskiy mir" və s. elektron sənəd formasında istifadəçilərə təqdim olunur. Milli Kitabxanada aparılan bu iş Azərbaycanın milli mətbuat sərvətlərinin qorunması üçün böyük əhəmiyyətli mənbələr hesab olunur. Elektron versiya isə onları indiki istifadəçilər və gələcək nəsillər üçün saxlayaraq istifadəsini təşkil etməye sarayı varadır.

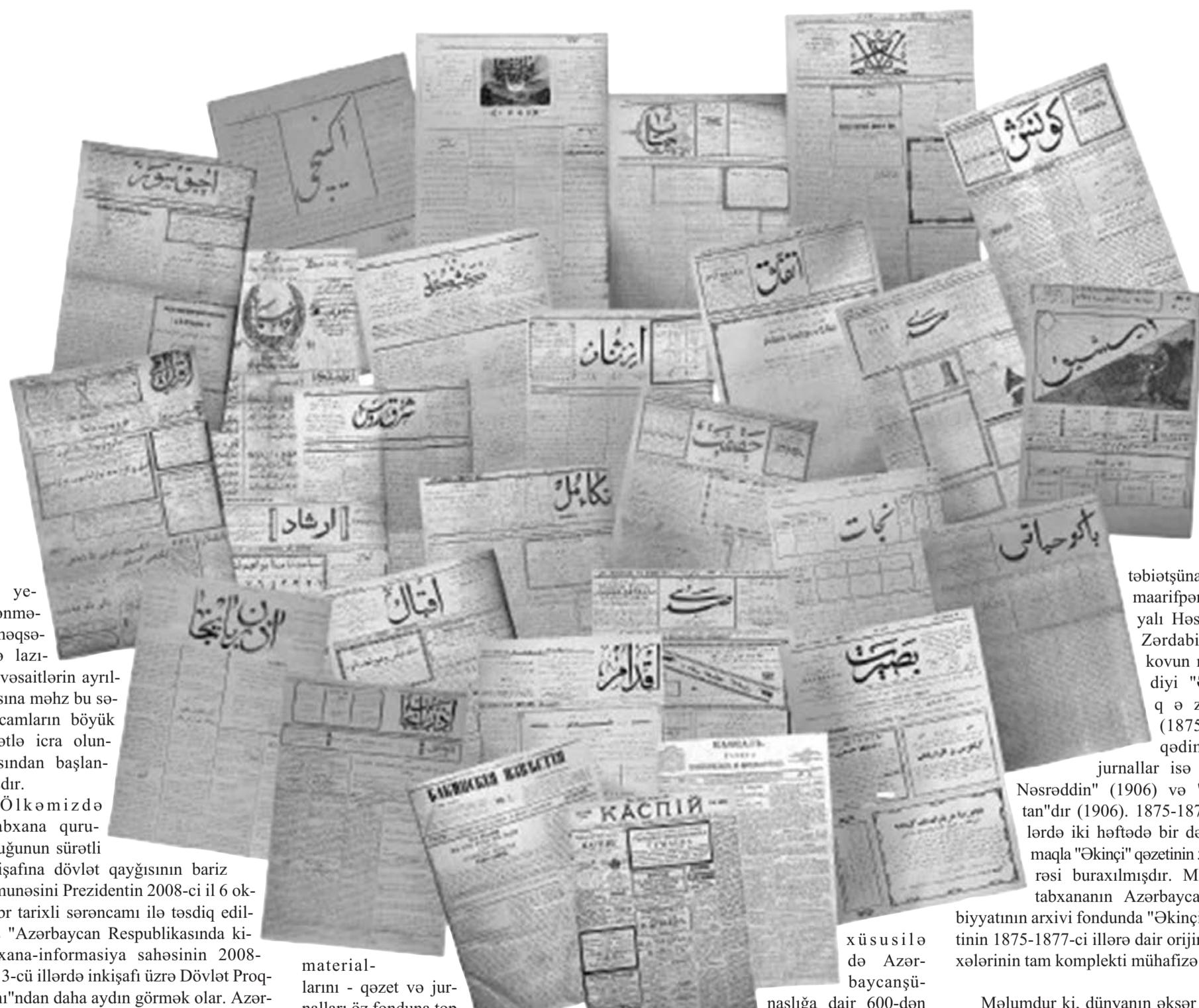
Bu gün nəşr olunan dövri mətbuat materialları (jurnal və qəzetlər) bəzən bizə gündəlik məlumatları çatdırmağa xidmət edən adı məlumat daşıyıcıları kimi görünə bilər. Ancaq gələcəkdə kitabxanalarда, onların arxiv fondlarında mühafizə olunan həmin dövri mətbuat orqanlarının səhifələrində bu günümüz üçün tarixi əhəmiyyət kəsb edən məlumatlar, tarixi faktlar tariximizin bir sıra məqamlarına işiq salmaqdə mühüm mənbə rolunu oynayırlar.

Milli Kitabxanada kitab və dövri mətbuat fondlarında mühafizə olunan qiyamətli nəşrlərin konservasiya olunaraq gələcək nəsillərə çatdırılması məqsədilə bir sıra layihələr həyata keçirilir. Bu layihələrin həyata keçirilməsində alman istehsalı olan A3, A2, A1 formatlı Zeutschel OS 12002 markalı Omniscan skanerlər vəstəsilə dövri mətbuat materiallarının konservasiya olunaraq gələcək nəsillərə çatdırılması təmin olunur.

Azərbaycan Milli Kitabxanasının fondunda olan ədəbiyyatların, xüsusilə dövri mətbuat materiallarının mühafizəsi, onlardan oxucuların sistemli ictimai istifadəsinin təşkili üçün əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilir. Kitabxananın fondlarında müasir tipli mobil kitab rəfləri quraşdırılmışdır. Tozu, rütubəti, işığı buraxmayan və qiymətli sənədlərin digər kənar təsirlərdən qorunmasına xidmət edən mobil kitab rəfləri eyni zamanda yeni nəşrlərin yerləşdirilməsi imkanlarının da iki dəfə artırılmasına kömək edir. Müasir dünya standartlarına uyğun işıqlandırma, havalandırma və rütubət rejimini tənzimleyən avadanlıqlar, qazla işləyən avtomatlaşdırılmış yanğınxəbərverici və yanğınsöndürücü sistemlər istifadəyə verilmişdir. Fondun xüsusi mobil kitab refleğində yerləşdirilməsi həm oxucuya xidmət işini yaxşılaşdırır, həm də kitab və milli mətbuat nümunələrimizin etibarlı qorunaraq gələcək nəsillərə çatdırılmasında mühüm rol oynayır.

*Ədibə İSMAYILOVA,
Azərbaycan Milli Kitabxanasının
elmi işlər və kitabxana-informasiya
xidməti üzrə direktor müavini,
Əməkdar mədəniyyət işçisi,
tarix üzrə fəlsəfə doktoru*

Milli matbuat tariximizin saxlanıc yeri – Milli kitabxana

o illerdə ölkəmizin siyasi, iqtisadi və sozial problemlərin çəngində boğulmasına baxmayaraq, çətinlikləri aradan qaldırmaqla bərabər, quruculuq fəaliyyətini də uğurla davam etdirməyə nail olmuşdur. Mədəniyyətimizin, milli-mənəvi dəyərlərimizin, həmçinin hələ 1970-1980-ci illərdə özünün qurub-yaratdığı mədəniyyət müəssisələri şəbəkəsinin yenidən inkişafına dəstək olmuşdur.

fina dəstək olmuşdur.

Ulu Öndər Azərbaycana rəhbərliyinin ikinci dövründə - 1995-1997-ci illərdə 4 dəfə Milli Kitabxanada olmuş və müxtəlif tədbirlərdə iştirak etmişdir. Bu tədbirlərdə şəxsən iştirak etməklə, kitaba, kütüphananın qorunduğu ocağa, həm də təqdimatı keçirilən əsərə və müəllife hörməti, sayığını ifadə etmiş olurdu. İndiyə kimi mövcud olan tarixi sənədlərdə və dünyanın ən görkəmli şəxsiyyətlərinin çıxışlarında, elm, mədəniyyət və dövlət xadimlərinin məşhur deyimlərində kitabxana haqqında çox dəyərli fikirlərin söyləndiyi məlumdur. Lakin bu kəlamlar içərisində Azərbaycan xalqının böyük oğlu Heydər Əliyevin kitab və kitabxana haqqında söylədiyi "Kitabxana xalq üçün, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənəviyyat, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir!" fikirləri öz elmi tutumu, dərin məzmunu və bədii yükü baxımından çox yüksəkdə dayanır. Mübaligəsiz demək olar ki, Ulu Öndərin böyük mənəvi və fəlsəfi mahiyyət kəsb edən bu fikirləri dunya mədəniyyəti tarixində kitabxana haqqında ən müdrik kəlam, elmi və mədəniyyətə xidmətli, əfsanəvi

ni əhəmiyyətə malik olan fikirlərdir. Bütün cəmiyyətlərdə kitab, mətbuat mədəniyyətin silahı, sivilizasiyanın bünövrəsi, biliyin mənbəyi, təhsil, tərbiyə və informasiyanın əsas aparıcı vasitəsi kimi çıxış etmiş, cəmiyyət üzvlərinin biliyə, zəkaya, müdrikiyə, kamala gedən yolu işıqlandırılmışdır. Məhz buna görərə ki, kitabı toplayan, qoruyan, saxlayan, əsrəndən-əsrə, nəsildən-nəslə oturən kitabxanalar həmişə ölkənin mədəni inkişafının əsas göstəricisi hesab edilmişdir. Tariximizin lap qədim qatlarında formalasən bu ideya Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən yüksək zirvəyə qaldırılmış, ona yeni məna və məzmun verilmiş, bilavasitə xalqın ümumi mədəni əsəriyəsi ilə əlaqələndirilmişdir.

Mədəniyyət sahəsində Ulu Öndər

culığının sürətli inkişafına dövlət qayğısının bariz nümunəsini Prezidentin 2008-ci il 6 oktyabr tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafi üzrə Dövlət Proqramı"ndan daha aydın görmək olar. Azərbaycanda kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafında və yenidən qurulmasında mühüm mərhələ təşkil edən bu proqramın icrası bütövlükdə ölkəmizdə kitabxanaların, o cümlədən Milli Kitabxananın fəaliyyətinin günün teləbləri səviyyəsində təşkil olunmasında, kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılmasında, oxuculara kitabxana-informasiya xidmətlərinin təkmilləşdirilməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Bu mühüm proq-

Mədəniyyət sahəsində Ulu Ondər Heydər Əliyevin kursunu uğurla davam